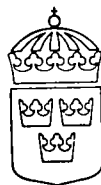


Regeringens proposition

1987/88:89

om begränsningar i vittnesplikten



Prop.
1987/88:89

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 11 februari 1988.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Anna-Greta Leijon

Propositionens huvudsakliga innehåll

I rättegångsbalken finns regler om att vissa yrkeskategorier, bl. a. läkare, sjuksköterskor och advokater, inte är skyldiga att vittna om sådant som de i sin yrkesutövning i förtroende fått kännedom om under tystnadsplikt. I propositionen föreslås att detta s. k. frågeförbud utvidgas till att gälla även psykologer och psykoterapeuter.

Om det är förbjudet att fråga någon beträffande ett visst förhållande, skall enligt förslaget inte heller den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning få höras i den delen.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 1988.

Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 36 kap. 5 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den som till följd av 2 kap. 1 eller 2 § eller 3 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller bestämmelse, till vilken hänvisas i något av dessa lagrum, *ej äger lämna uppgift må ej höras som vittne därom utan tillstånd från den myndighet i vars verksamhet uppgiften har inhämtats.*

Ej heller må advokat, läkare, tandläkare, barnmorska, sjuksköterska, kurator vid familjerådgivningsbyrå, som drivs av kommun, landstingskommun, församling eller kyrklig samfällighet, eller deras biträden höras angående något, som på grund av denna deras ställning förtrotts dem eller de i samband därmed erfarit, med mindre det är i lag medgivet eller den, till vilkens förmån tystnadsplikten gäller, samtycker därtill: Den som till följd av 9 kap. 4 § sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får *inte* höras som vittne om dem, *utan att* det är medgivet i lag eller *att* den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, *biträde* eller försvarare *må ej* höras som vittne om vad för uppdragets fullgörande förtrotts honom, *med mindre parten medgiver, att det må yppas.*

Utän hinder av vad i andra eller tredje stycket *sägs vare annan än* försvarare *skyldig att avgiva utsaga* i mål angående brott, för vilket *icke är stadgat* lindrigare straff än fängelse i två år.

Föreslagen lydelse

36 kap.

5 §¹

Den som till följd av 2 kap. 1 eller 2 § eller 3 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller *någon* bestämmelse, till vilken hänvisas i något av dessa lagrum, *inte får* lämna *en* uppgift *får inte* höras som vittne *om denna* utan tillstånd från den myndighet i vars verksamhet uppgiften har inhämtats.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, kuratorer vid familjerådgivningsbyråer, som drivs av kommuner, landstingskommuner, församlingar eller kyrkliga samfälligheter, och deras biträden får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrotts dem eller som de i samband därmed fått veta, endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. Den som till följd av 9 kap. 4 § sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem *endast om* det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, *biträden* eller försvarare *får* höras som vittnen om vad *som anförtrotts dem* för uppdragets fullgörande *endast om* parten *medger* det.

Utän hinder av vad *som sägs i* andra eller tredje stycket *är andra än* försvarare *skyldiga att vittna i* mål angående brott, för vilket *inte är föreskrivet* lindrigare straff än fängelse i två år.

¹ Senaste lydelse 1985:1058.

Om tystnadsplikt för präst inom svenska kyrkan är särskilt stadgat. Präst inom annat trossamfund än svenska kyrkan eller den som i sådant samfund *intager* motsvarande ställning *må icke* höras som vittne om något som han vid enskilt skriftermål eller under själavårdande samtal i övrigt har *erfarit*.

Om tystnadsplikt för präst inom svenska kyrkan är särskilt stadgat. Präst inom annat trossamfund än svenska kyrkan eller den som i sådant samfund *intar* motsvarande ställning *får inte* höras som vittne om något som han vid enskilt skriftermål eller under själavårdande samtal i övrigt har *fått veta*.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, 9 § radioansvarighetslagen (1966:756), 1 § lagen (1982:460) om ansvarighet för närradio, 11 eller 16 § lagen (1982:521) om ansvarighet för radio- och kassettidningar eller 2 § lagen (1985:1057) om ansvarighet för lokala kabelsändningar får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i nämnda paragrafer.

Om någon enligt vad som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 28 januari 1988

Närvarande: statsråden Feldt, ordförande, och statsråden Gustafsson, Peterson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Johansson, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén

Föredragande: statsrådet Leijon

Lagrådsremiss om begränsningar i vittnesplikten

1 Inledning

Enligt svensk rätt är det en allmän medborgerlig skyldighet att inställa sig som vittne vid domstol och där avlägga vittnesmål. Vittnesplikten, som regleras i 36 kap. 1 § rättegångsbalken (RB), har i princip företräde framför en tystnadsplikt som kan åvila vittnet. I 36 kap. 5 § RB finns vissa undantag från denna huvudregel. Här sägs bl. a. att personer som tillhör vissa angivna yrkesgrupper, bl. a. advokater, läkare, tandläkare, sjuksköterskor och vissa kuratorer, inte får höras om något som de i sin yrkesutövning har blivit anförtrodda eller som de i samband därmed har fått veta. Även beträffande dessa yrkeskategorier får dock vittnesförhör äga rum om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det.

Under senare tid har i skilda sammanhang framförts förslag om ändringar i de nu berörda reglerna. I ett par fall har sådana frågor väckts genom motioner i riksdagen. Det gäller dels frågan om psykologer bör tas med bland de nyss nämnda yrkeskategorierna, dels frågan om en samordning av RB:s regler om undantag från vittnesplikten med vissa lagregler rörande uppgiftsskyldighet. Rörande båda dessa frågor har justitieutskottet i sina av riksdagen godtagna betänkanden uttalat att det borde ankomma på regeringen att föranstalta om en översyn av gällande regler (se JuU 1980/81:2 och 1983/84:23 s. 9 resp. JuU 1984/85:25 s. 12). Vidare har Svenska Patentombudsforeningen i en skrivelse till regeringen hemställt att även patentombuden tas med bland de yrkeskategorier som omfattas av frågeförbudet i 36 kap. 5 § RB.

Även frågan om tolkars skyldighet att vittna har aktualiserats, bl. a. genom en motion till riksdagen. Justitieutskottet har vid behandlingen av motionen inte funnit anledning att i det sammanhanget gå närmare in på frågan om tolkarnas vittnesplikt utan hänvisat till att det i justitiedepartementet pågick en översyn av vittnesplikten (se JuU 1986/87:25 s. 17).

I ärendet rörande psykologers vittnesplikt uttalade justitieutskottet att sådana ytterligare inskränkningar i den allmänna vittnesplikten som det skulle medföra, om man tar med nya yrkeskategorier i 36 kap. 5 § RB, inte bör göras utan en mer allsidig prövning av frågan.

I en år 1987 framlagd proposition om ett reformerat tingsrättsförfarande uttalade min företrädare (prop. 1986/87:89 s. 137) att det – med hänsyn till vad riksdagen uttalat – var nödvändigt att frågorna såvitt möjligt bedömdes utifrån mera generella aspekter. Eftersom flera av dem inte belysts genom sedvanlig remissbehandling borde regeringens ställningstagande rörande ändringar i 36 kap. 5 § RB anstå något ytterligare. Min företrädare uttalade slutligen att han avsåg att återkomma till dessa frågor så snart som möjligt.

I promemorian (Ds Ju 1987:10) Frågor om begränsningar i vittnesplikten, som upprättades inom justitiedepartementet år 1987, har behandlats frågan om och i så fall på vilket sätt reglerna i 36 kap. 5 § RB om undantag från vittnesplikten bör ändras. Promemorian mynnar ut i ett förslag till ändring av dessa regler. Frågan om patentombudens ställning togs emellertid inte upp i promemorian; i fråga om denna grupp måste enligt promemorian först övervägas om en författningsreglerad tystnadsplikt skulle införas.

Jag avser att nu ta upp de frågor om begränsningar i vittnesplikten som tagits upp i promemorian.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av promemorian som *bilaga 1* och dels promemorians lagförslag som *bilaga 2*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena har upprättats inom justitiedepartementet och finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr 87-1781).

2 Närmare om bakgrunden

2.1 Tystnadsplikt och vittnesplikt enligt nuvarande ordning

Personer av de yrkeskategorier som anges i 36 kap. 5 § andra stycket RB – och som alltså omfattas av det där föreskrivna förbudet mot vittnesförhör i vissa fall – är underkastade tystnadsplikt enligt föreskrifter i skilda författningar. Regler om tystnadsplikt finns emellertid även beträffande åtskilliga andra yrkesutövare.

Sekretesslagen (1980:100) innehåller bestämmelser om tystnadsplikt i det allmännas verksamhet och om förbud att lämna ut allmänna handlingar (sekretess). I lagen finns bestämmelser om sekretess som berör stora delar av den offentliga verksamheten; sekretess gäller i olika avseenden inom t. ex. försvaret, hälso- och sjukvården, socialtjänsten, polisens verksamhet och skatteförvaltningen.

Regler om tystnadsplikt i verksamhet som inte är det allmännas återfinns i åtskilliga författningar. I 8 kap. 4 § första stycket tredje meningen RB föreskrivs tystnadsplikt för *advokat* som inte är verksam vid allmän advokatbyrå. Att advokater vid de allmänna advokatbyråerna har tystnadsplikt följer av 9 kap. 9 § sekretesslagen.

För *tolkar och översättare* finns regler om tystnadsplikt i lagen (1975:689) om tystnadsplikt för vissa tolkar och översättare. En *auktoriserad revisor* får enligt 8 § förordningen (1973:221) om auktorisation och

godkännande av revisorer inte använda "uppgift, som inhämtats i hans yrkesutövning, till fördel för sig eller till skada eller gagn för annan och ej heller eljest obehörigen yppa vad som sålunda kommit till hans kännedom". Han skall vidare enligt samma paragraf "se till att biträde iakttaga dessa föreskrifter i tillämpliga delar".

Om tystnadsplikt för hälso- och sjukvårdspersonal i annan än allmän verksamhet finns regler i 6 § lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. Med *hälso- och sjukvårdspersonal* avses enligt den lagen bl. a. alla som i egenskap av legitimerade yrkesutövare meddelar vård åt patienter eller tillhör personal som biträder en sådan yrkesutövare i vården. Legitimation får enligt lagen (1984:542) om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m. m. av socialstyrelsen meddelas *barnmorska, glasögonoptiker, logoped, läkare, psykolog, psykoterapeut, sjukgymnast, sjuksköterska och tandläkare* (2 §). Även andra personalkategorier, t. ex. apotekspersonal och vårdpersonal vid vissa sjukvårdsinrättningar, omfattas emellertid under vissa förutsättningar av den i lagen om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. stadgade tystnadsplikten. I lagen (1979:926) om tystnadsplikt för *präst* inom svenska kyrkan föreskrivs att den som är prästvigd i svenska kyrkan har tystnadsplikt i fråga om det som han har erfarit under enskilt skriftermål eller under själavårdande samtal i övrigt.

I allmänhet saknar det för sekretessen betydelse om en befattningshavare fått kännedom om en viss uppgift i förtroende eller på annat sätt. Den förtroendesekreteess som tidigare gällde för sjukvårdspersonal och kuratorer har sålunda ingen motsvarighet i sekretesslagen.

I de flesta fall är reglerna om tystnadsplikt inte absoluta utan förbjuder endast den som är ålagd tystnadsplikt att *obehörigen* röja uppgift. Den för präster inom svenska kyrkan gällande tystnadsplikten är dock absolut. En präst får aldrig röja vad han erfarit under tystnadsplikt. Som exempel på en tystnadsplikt som är långtgående men inte absolut kan nämnas det fallet att en rättssökande hos en allmän advokatbyrå lämnat en uppgift som han förutsatt skall bli behandlad förtroligt (9 kap. 9 § första stycket i sekretesslagen). Detta sekretessskydd kan dock genombrytas i vissa situationer, se t. ex. 1 kap. 5 § sekretesslagen (nödvändigt uppgiftslämnande).

Bestämmelserna om tystnadsplikt är straffsanktionerade. Den som bryter mot dem kan enligt 20 kap. 3 § brottsbalken dömas för *brott mot tystnadsplikt* till böter eller fängelse i högst ett år. Straffbestämmelsen är emellertid subsidiär till andra föreskrifter som särskilt straffbelägger gärningar som innebär att hemliga uppgifter röjs eller utnyttjas, jfr t. ex. 9 kap. 6 § RB och 39 § förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Reglerna i sekretesslagen om sekretess i det allmännas verksamhet gäller i princip också i förhållande till andra myndigheter. Från denna huvudprincip finns dock en rad undantag. Sålunda får en sekretessbelagd uppgift lämnas ut till en annan myndighet i vissa fall som anges i sekretesslagen eller i lag eller förordning till vilken sekretesslagen hänvisar.

I 14 kap. sekretesslagen finns bestämmelser som avser generella begränsningar i sekretessen mellan olika myndigheter. Sålunda får t. ex. enligt 14 kap. 2 § andra och tredje styckena en myndighet utan hinder av

sekretess till polis eller åklagare lämna uppgifter som angår misstanke om allvarligare brott. I 14 kap. 1 § finns en generell bestämmelse som innebär att en föreskrift i lag eller förordning om uppgiftsskyldighet skall tillämpas också när sekretess gäller för de uppgifter som omfattas av skyldigheten.

Föreskrifter om sådan uppgiftsskyldighet finns numera på åtskilliga håll i lagstiftningen. Ett exempel på detta erbjuder bestämmelserna i RB om vittnesplikt. Ett annat exempel är den skyldighet som enligt 71 § fjärde stycket socialtjänstlagen (1980:620) finns för vissa myndigheter och befattningshavare att lämna socialnämnden uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av en underårigs behov av skydd. Sådan uppgiftsskyldighet åvilar även t. ex. en läkare som är befriad från vittnesplikt enligt 36 kap. 5 § RB.

Som nyss sagts utgör bestämmelserna om vittnesplikt i RB sådana tystnadspliktsgenombrytande föreskrifter om uppgiftsskyldighet som avses i 14 kap. 1 § sekretesslagen. Vittnesplikten har med andra ord i princip företräde framför den sekretess eller tystnadsplikt som kan åvila vittnet. Detta gäller oftast även i de fall där vittnets tystnadsplikt grundar sig på andra författningar än sekretesslagen. Från denna grundsats görs dock för vissa särskilt kvalificerade fall undantag i 36 kap. 5 § RB, där det föreskrivs att vittnesförhör i vissa fall inte får ske med den som är underkastad tystnadsplikt. Även de personer som omfattas av denna reglering är emellertid skyldiga att såsom vittnen infinna sig inför rätten. Däremot får de inte utfrågas rörande omständigheter som omfattas av tystnadsplikten. Frågeförbudet skall iakttas av rätten ex officio och kan inte efterges av vittnet. Första stycket i paragrafen tar främst sikte på vissa offentliga funktionärer. Det är här fråga om skydd för bl. a. utrikes- och försvarssekretessen. I princip får dessa tjänstemän inte höras som vittnen om en skyddad uppgift utan tillstånd av den myndighet i vars verksamhet uppgiften har inhämtats.

Enligt paragrafens *andra stycke* får personer som tillhör de yrkesgrupper som anges där inte höras om något som de i sin yrkesutövning har blivit anförtrodda eller som de i samband därmed har fått veta (*frågeförbud*). Vittnesförhör får dock ske om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker därtill. De yrkesgrupper som omfattas av frågeförbudet är advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, kuratorer vid vissa familjerådgivningsbyråer och deras biträden. Frågeförbudet gäller oavsett om det avser verksamhet i allmän eller privat tjänst. Förbudet att vittna avser endast uppgifter som befattningshavaren på grund av sin ställning anförtrotts eller som han fått kännedom om i samband med att något på sådant sätt anförtrotts honom (se SOU 1938:44 s. 392, Welamson, Läkarsekretessen, 1962, s. 29 och Ekelöf, Rättegång IV, 5 uppl, s. 139 ff.). Frågeförbud gäller även för biträden till de angivna yrkesgrupperna. Genom en lagändring år 1985 infördes i detta stycke också en bestämmelse som begränsar skyldigheten att vittna om uppgifter som omfattas av statistiksekretess.

Enligt paragrafens *tredje stycke* får rättegångsombud, biträde eller för-svarare inte höras som vittne om sådant som anförtrotts honom för uppdragets fullgörande, om inte parten medger att uppgifterna får yppas. Utan

hinder av vad som sålunda stadgas i andra och tredje styckena får dock – enligt *fjärde stycket* – annan än försvarare alltid höras i mål om ansvar för brott, för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år.

Femte stycket innehåller till att börja med en hänvisning till de särskilda reglerna om tystnadsplikt för präst i svenska kyrkan. Som redan nämnts innebär dessa regler absolut tystnadsplikt som utesluter vittnesförhör. Här efter följer en bestämmelse om att präst eller annan person med motsvarande ställning inom annat trossamfund än svenska kyrkan inte får höras som vittne om något som han vid enskilt skriftermål eller under själavårdande samtal i övrigt har erfarit.

I *sjätte stycket* slutligen finns bestämmelser som erinrar om att vittnesförhör med personal på bl. a. tidningsredaktioner i viss utsträckning är förbjudna enligt regler i tryckfrihetsförordningen och en del andra lagar.

Bestämmelserna i 36 kap. 5 § RB är tillämpliga också i fråga om vittnesförhör under en förundersökning i brottmål (23 kap. 13 § RB) och i fråga om förhör med part under sanningsförsäkran (37 kap. 3 § andra stycket RB).

I 38 kap. 8 § RB stadgas om skyldighet att tillhandahålla domstolar allmänna handlingar (*editionsplikt*). I paragrafens andra stycke anges vissa undantag från editionsplikten. Dessa undantag svarar i stort sett mot förbuden mot vittnesförhör i 36 kap. 5 § RB. Enligt 39 kap. 5 § RB har 38 kap. 8 § RB motsvarande tillämpning beträffande föremål eller skriftlig handling som skall tillhandahållas för syn. Reglerna i 38 kap. 8 § och 39 kap. 5 § RB är tillämpliga också när en domstol enligt 23 kap. 14 § RB under en förundersökning i brottmål skall besluta om en allmän handling skall tillhandahållas förundersökningsledaren.

Av 20 och 25 §§ förvaltningsprocesslagen följer att reglerna i 36 kap. 5 § och 38 kap. 8 § RB är tillämpliga också hos de allmänna förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolarna.

2.2 Bakgrunden till de nuvarande begränsningarna i vittnesplikten

Såsom framgått av vad som anförts inledningsvis är det framför allt omfattningen och utformningen av det s. k. frågeförbudet i 36 kap. 5 § andra stycket RB som aktualiserats på senare tid.

Frågeförbudet uppställdes huvudsakligen till skydd för enskilda. I förarbetena till bestämmelsen (SOU 1938:44 s. 392) framhölls sålunda att vissa yrkesutövare intar en sådan förtroendeställning i förhållande till allmänheten att en viss tystnadsplikt till skydd för den enskilde var påkallad. Med hänsyn till vikten av att tillgängliga upplysningskällor kan utnyttjas i rättegång framhölls vidare att stor försiktighet bör iakttas när det gäller att bestämma de yrkesgrupper för vilka tystnadsplikten borde gälla framför vittnesplikten. I sin ursprungliga lydelse omfattade frågeförbudet i 36 kap. 5 § andra stycket RB endast advokater, läkare, barnmorskor och deras biträden.

Genom en lagändring år 1954 utsträcktes begränsningen i vittnesplikten

till att avse även tandläkare och deras biträden. I motiven till lagändringen erinrades om att den allmänna tandläkarinstruktionen innehöll ett stadgande om tystnadsplikt för tandläkare av samma innebörd som allmänna läkarinstruktionens motsvarande föreskrift för läkare. De skäl som varit bestämmande för att rättsligen reglera läkarnas tystnadsplikt ansågs kunna åberopas även beträffande tandläkare (prop. 1954:200 s. 65).

För att familjerådgivning skulle kunna bedrivas på ett sätt som var fullt betryggande från de rådsökandes synpunkt begränsades år 1969 vittnesplikten även för kuratorer och deras biträden vid familjerådgivningsbyråer som drivs i allmän regi (prop. 1969:117 s. 14).

Genom en lagändring år 1973 utvidgades den krets av yrkeskategorier som räknas upp i 36 kap. 5 § andra stycket RB till att omfatta även sjuksköterskor. I motiven till lagändringen (prop. 1973:30 s. 89), vilken var föranledd av en framställning från Svensk sjuksköterskeförening, konstaterade föredragande statsrådet bl. a. att bestämmelserna om tystnadsplikt var desamma för läkare och sjuksköterskor. Enligt föredragandens mening var det därför av intresse från principiell synpunkt att också reglerna om vittnesplikt gjordes lika för läkare och sjuksköterskor. Vid riksdagens behandling av lagförslaget tog justitieutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1973:17) upp frågan om att utsträcka bestämmelsens räckvidd även till andra kategorier av vårdpersonal, främst inom sjukvården, som kommer i kontakt med och får kännedom om patienters förhållanden. Utskottet anförde på denna punkt att det för den enskilde inte sällan kan vara av väsentlig betydelse att vad han i förtroende meddelar sådan personal inte kommer till allmänhetens kännedom på den vägen att tystnadsplikten upphävs, om vederbörande kallas som vittne inför domstol. Samtidigt måste enligt vad utskottet underströk – med hänsyn till vikten av att tillgängliga upplysningskällor kan utnyttjas i rättegång – stor försiktighet iaktas när det gäller att befria yrkesgrupper från vittnesplikt. Enligt utskottets mening borde i sammanhanget också beaktas att en stor del av den personal som skulle omfattas av en mera långtgående lagändring redan var undantagen från vittnesplikten, nämligen i den mån den är att anse som biträde åt läkare eller annan yrkesutövare som befriats från vittnesplikt. Bl. a. på grund härav stannade utskottet för att då inte förorda någon ytterligare utvidgning av den aktuella personkretsen.

De ändringar i reglerna om förhållandet mellan tystnadsplikt och vittnesplikt som beslutades samtidigt med sekretesslagen berörde 36 kap. 5 § andra stycket RB endast i redaktionellt hänseende. I det lagstiftningsärendet togs inte till särskild behandling upp frågan om att ändra den krets av yrkeskategorier som enligt lagrummet är befriad från vittnesplikt. Däremot hade tidigare under arbetet med en ny sekretesslagstiftning i olika sammanhang föreslagits ändringar avseende avvägningen mellan tystnadsplikt och vittnesplikt, se t. ex. tystnadspliktskommitténs betänkande (SOU 1975:102) Tystnadsplikt och yttrandefrihet och departementspromemorian (Ds Ju 1977:11) Handlingssekretess och tystnadsplikt. Förslag till ny sekretesslag.

Genom en lagändring år 1985 begränsades skyldigheten att vittna även för den som till följd av 9 kap. 4 § sekretesslagen inte får lämna uppgifter

som omfattas av statistiksekretess. Lagändringen, som även innebar en begränsning av editionsplikten, motiverades med hänsynen till den enskildes integritet i statistiksammanhang (prop. 1984/85:133 s. 15).

2.3 Reformönskemålen

Såsom påpekats inledningsvis har på senare tid från olika håll framkommit önskemål om ändringar i reglerna om vittnesplikt.

Hösten 1980 behandlades i riksdagen en motion om att även psykologer skulle ingå i den krets som har en begränsad vittnesplikt. Justitiekommittén uttalade dock i sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1980/81:2) att frågan borde prövas mera allsidigt. Det kunde nämligen finnas andra yrkesgrupper som av sakliga eller principiella skäl borde omfattas av frågeförbudet och det kunde eventuellt också sättas i fråga om frågeförbudet borde inskränkas till att gälla färre yrkesgrupper eller utformas på annat sätt än för närvarande. Det borde enligt utskottet ankomma på regeringen att besluta om formerna för en översyn av reglerna.

Med anledning av en ny motion i samma ämne behandlades frågan om inskränkningar i vittnesplikten för psykologer på nytt i justitiekommittén våren 1984. Med hänsyn till att den i motionen väckta frågan av riksdagen redan hade aktualiserats i regeringskansliet ansåg utskottet att motionen inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd (se JuU 1983/84:23 s. 10). Riksdagen följde utskottet.

Våren 1985 behandlade justitiekommittén en motion om att bestämmelserna i RB om frågeförbudet beträffande vittnen borde ändras så att bestämmelserna korresponderar med den i 71 § fjärde stycket socialtjänstlagen (1980:620) stadgade skyldigheten om uppgiftslämnande. Motionären påpekade att uppgifter som någon är skyldig att lämna till en socialnämnd i vissa fall inte kan lämnas vid vittnesförhör inför förvaltningsdomstol.

Utskottet konstaterade i sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1984/85:25) att reglerna rörande vittnesplikten i RB och uppgiftsskyldigheten enligt 71 § fjärde stycket socialtjänstlagen inte helt korresponderar med varandra. Också på andra områden än det angivna torde det föreligga en bristande överensstämmelse mellan vittnesplikten och skyldigheten att lämna uppgifter till myndighet. Utskottet ansåg att det fanns ett intresse av att spörsmålet rörande en samordning av reglerna om uppgiftsskyldighet å ena sidan och om frågeförbudet i RB å andra sidan uppmärksammades närmare. För detta talade också det förhållande att det spörsmål som motionären aktualiserat rymmer en rad känsliga och svårlösta frågor som gäller intressen rörande bl. a. sekretessen för uppgifter hos vissa yrkesutövare med särskild förtroendeställning i förhållande till allmänheten, myndigheternas behov av information på angelägna områden och inte minst effektiviteten i rättskipningen. Enligt utskottets mening borde saken lämpligen kunna tas upp i samband med de överväganden som gjordes i regeringskansliet med anledning av den av riksdagen begärda översynen rörande bl. a. vilka yrkesgrupper frågeförbudet skall omfatta (se JuU 1984/85:25 s. 15).

Såsom anförts inledningsvis har på senare tid även frågan om patentombuds och tolkars vittnesplikt aktualiserats.

I detta sammanhang bör också nämnas att tvångsmedelskommittén i sitt betänkande (SOU 1984:54) Tvångsmedel – Anonymitet – Integritet berört vissa frågor med anknytning till bestämmelserna om vittnesplikt. Kommittén föreslog att en särskild tvångsmedelslag skulle införas. I denna lag skulle tas in bestämmelser för att hindra att vissa uppgifter röjs obehörigt i samband med att tvångsmedel används. Härvid har i viss mån gjorts skillnad mellan å ena sidan uppgifter som en person tillhörig någon av de i 36 kap. 5 § andra stycket RB uppräknade yrkeskategorierna eller en präst får del av eller lämnar och å andra sidan uppgifter som omfattas av en författningsstadgad tystnadsplikt till skydd för andra enskilda intressen.

I sitt remissvar över tvångsmedelskommitténs betänkande har Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR ifrågasatt om det finns skäl att i tvångsmedelssammanhang göra en åtskillnad mellan advokater å ena sidan och auktoriserade och godkända revisorer å andra sidan. FAR framhåller att revisorerna ofta har att hantera lika känsliga uppgifter och på många sätt lika skyddsvärt material som advokaterna. Tystnadsplikten är själva förutsättningen för att revisorn skall få all den information som erfordras för revisionsarbetet. FAR anser därför att även auktoriserade revisorer (och godkända revisorer) bör föras in i den skyddade kretsen enligt 7 § 2 i förslaget till tvångsmedelslag. Däremot synes FAR inte – i vart fall inte i detta sammanhang – ha väckt frågan om revisorerna borde tas med bland de i 36 kap. 5 § andra stycket RB särskilt uppräknade personkategorierna.

Svenska revisorsamfundet har i sitt remissvar intagit i huvudsak samma inställning som FAR.

Tvångsmedelskommitténs förslag övervägs för närvarande i justitiedepartementet.

3 Promemorian

Utgångspunkten för övervägandena i promemorian har varit att vittnesplikten är av grundläggande betydelse för domstolarnas möjligheter att erhålla fullgott underlag för sin bedömning av förhållanden som är av intresse i ett mål. Ju mer vittnesplikten inskränks, t. ex. för att tillgodose intresset bakom den tystnadsplikt som kan åvila vittnet, desto mer minskar domstolarnas möjligheter att få ett gott underlag för sina avgöranden. Avvägningen mellan de motstående intressen som ligger till grund för vittnesplikten och tystnadsplikten är således – framhålls det i promemorian – betydelsefull från rättssäkerhetssynpunkt.

I promemorian konstateras inledningsvis att den utveckling av regelsystemet som ägt rum på detta område genomgående har inneburit att intresset av att domstolarna har möjlighet att utreda sakförhållandena i målen har fått stå tillbaka för sekretessintresset; vittnesplikten har med andra ord begränsats beträffande fler och fler personkategorier.

Mot denna bakgrund ställs i promemorian frågan om det nu är lämpligt att ytterligare inskränka vittnesplikten genom att i 36 kap. 5 § andra

stycket RB göra undantag för ännu fler yrkesgrupper för vilka tystnadsplikt råder eller om det kanske i stället är dags att gå den motsatta vägen och låta vittnesplikten få ett något större utrymme än i dag. I detta sammanhang väcks också frågan om avvägningen mellan vittnesplikt och tystnadsplikt skulle kunna göras med någon annan lagteknisk metod än den nuvarande.

Mot bakgrund av att den nuvarande regleringen är ganska stelbent samtidigt som den är svår att tillämpa ifrågasätts i promemorian om inte domstolarna borde få större möjligheter att med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet mera fritt bestämma om vittnesplikten eller tystnadsplikten skall ha företräde. Det konstateras emellertid att det för vissa yrkesgrupper alltså är motiverat att i förtroendesituationer låta tystnadsplikten ta över vittnesplikten. Härvid slås fast att ett generellt frågeförbud bör omfatta endast sådana yrkeskategorier för vilka det *dels* finns ett behov av ett sådant frågeförbud med hänsyn till förtroendet för yrkesutövarna, *dels* finns praktiska möjligheter att avgränsa den grupp beträffande vilken frågeförbudet skall gälla.

Med dessa utgångspunkter har i promemorian gjorts en närmare granskning av olika yrkeskategorier som är aktuella i sammanhanget.

Vad gäller *präster, advokater, läkare och barnmorskor* konstateras att dessa grupper, som dessutom är lätta att avgränsa, typiskt sett har sådana arbetsuppgifter att de är beroende av att allmänheten kan lita på att uppgifter som lämnas till dem i förtroende inte förs vidare. Enligt promemorian är det därför rimligt att det även i fortsättningen skall råda ett generellt frågeförbud beträffande sådant som dessa personer i tjänsten har erfårit i förtroende och under tystnadsplikt. Även för biträden till advokater, läkare och barnmorskor föreslås att det alltså skall råda ett generellt frågeförbud.

Vad däremot beträffar *tandläkare, sjuksköterskor och revisorer* hävdas i promemorian att deras arbetsuppgifter inte är sådana att dessa yrkeskategorier behöver omfattas av ett generellt frågeförbud.

Inte heller anses det motiverat med en generellt begränsad vittnesplikt beträffande sådana uppgifter som omfattas av *s. k. statistiksekretess*.

När det gäller *kuratorer, psykologer och psykoterapeuter* konstateras i promemorian att dessa grupper i och för sig har sådana arbetsuppgifter att det kan vara motiverat med en generellt inskränkt vittnesplikt beträffande sådant som de fått veta i förtroende men att de – främst med hänsyn till avgränsningsproblemen – ändå inte bör få en sådan särställning. Här framhålls bl. a. att det i detta hänseende inte är lämpligt att införa ett generellt frågeförbud endast beträffande legitimerade psykologer och legitimerade psykoterapeuter.

Vad slutligen beträffar *tolkar* sägs i promemorian att det generella frågeförbudet bör gälla för uppgifter som en tolk fått kännedom om när frågeförbud gäller för någon av de personer som han tolkat åt; annars riskerar man att det förtroende som måste finnas mellan t. ex. en advokat och hans klient undergrävs i de fall där man är beroende av tolkhjälp.

I de fall där det sålunda enligt promemorian skall råda ett generellt frågeförbud föreslås dock att *undantag från frågeförbudet* i vissa fall skall

kunna göras för uppgifter som får eller redan har vidarebefordrats till en myndighet; dock inte om uppgiften lämnats till myndigheten för enbart statistiska ändamål.

Enligt promemorian skulle alltså färre yrkeskategorier än i dag komma att omfattas av ett generellt frågeförbud. Därutöver föreslås emellertid att det införs regler som gör det möjligt för domstolen att i *det enskilda fallet göra undantag från vittnesplikten*. Om det är *uppenbart* att intresset av att under tystnadsplikt lämnade uppgifter om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden skyddas har företrädare framför intresset av att uppgifterna lämnas i rättegången, skall rätten förordna att vittnesförhör angående dessa förhållanden inte skall äga rum. Denna regel skulle – sågs det i promemorian – få betydelse för dels de fall där någon vars vittnesplikt inte är begränsad enligt reglerna i 36 kap. 5 § RB fått upplysningar under tystnadsplikt och dels situationer där en advokat, en läkare eller en barnmorska, utan att en förtroendesituation förelegat, i sin yrkesutövning fått kännedom om förhållanden av personlig eller ekonomisk art.

Den föreslagna möjligheten för rätten att i det särskilda fallet befria någon från vittnesplikt i fråga om en uppgift som omfattas av dennes tystnadsplikt, bör – framhålls det i promemorian – gälla även beträffande *förundersökningsskedet*. Om en person, som anser att han bör befrias från vittnesplikt, vägrar att yttra sig under förundersökningen, har åklagaren möjlighet att vända sig till rätten och begära vittnesförhör. Rätten får då ta ställning till om omständigheterna är sådana att den ifrågavarande personen inte bör höras.

Avslutningsvis konstateras i promemorian att liksom hittills bör skyldigheten att i rättegång förete skriftliga handlingar, *editionsplikten*, begränsas på motsvarande sätt som vittnesplikten. I de fall där rätten – enligt vad som föreslagits – kan besluta om frågeförbud, skall den som på det sättet skulle kunna undantas från vittnesplikten också kunna befrias från *editionsplikten*.

4 Remissutfallet

Promemorian har fått ett förhållandevis blandat mottagande.

De remissinstanser som har uttalat någon principiell inställning till promemorieförslagets metod för gränsdragning mellan vittnesplikt och tystnadsplikt har i allmänhet varit positiva. Framför allt är att märka att majoriteten av de domstolar som yttrat sig varit positiva till förslaget. Några remissinstanser har dock befarat bl. a. att den föreslagna möjligheten för domstolarna att besluta om frågeförbud i det enskilda fallet kan visa sig svårtillämpad i praktiken och leda till en osäker och oenhetlig rätts-tillämpning.

Åtskilliga remissinstanser har varit positiva till att det generella frågeförbudet begränsas till att avse endast de yrkeskategorier som föreslagits i promemorian. Flera remissinstanser har emellertid motsatt sig att sjuksköterskorna och de kuratorer som arbetar vid vissa familjerådgivningsbyråer inte längre skulle åtnjuta generella begränsningar i vittnesplikten. Det har

även höjts röster för att psykologer och psykoterapeuter borde tas med bland de yrkesgrupper som har en generell begränsad vittnesplikt. Även förslaget att slopa det generella frågeförbudet beträffande sådana uppgifter som omfattas av den s. k. statistiksekretessen har mött kritik från några håll. Mot förslaget att inte längre låta tandläkarna omfattas av det generella frågeförbudet har kritik riktats endast från Sveriges Tandläkarförbund. Samtliga remissinstanser som har yttrat sig beträffande begränsningar i vittnesplikten för tolkar har varit positiva till förslaget i den delen.

Vad beträffar förslaget om ett undantag från det generella frågeförbudet för de fall där det föreligger en författningsreglerad uppgiftsskyldighet har åtskilliga remissinstanser varit negativa eller uttryckt stor tveksamhet. Från flera håll hävdas att det föreslagna undantaget i vart fall är alltför vidsträckt.

Från en del håll har hävdats att några principiella förändringar inte bör vidtas innan man gjort en översyn i ett större sammanhang av gränsdragningen mellan vittnesplikten och tystnadsplikten och då gärna i samband med en översyn av sekretesslagen. Det har också påpekats att det finns skäl att överväga om det i 36 kap. 5 § andra stycket RB använda biträdesbegreppet verkligen bör finnas kvar i fortsättningen. Även begränsningen till sådana uppgifter som *anförtrotts* en viss yrkesutövare har ifrågasatts med hänsyn bl. a. till att förtroendese sekretess inte förekommer i sekretesslagen.

5 Föredragandens överväganden

5.1 Generellt eller individuellt frågeförbud?

Mitt förslag: Inga inskränkningar görs beträffande de yrkeskategorier som i dag omfattas av ett generellt frågeförbud. Också sådana psykologer och psykoterapeuter som har en författningsreglerad tystnadsplikt skall i fortsättningen omfattas av de i 36 kap. 5 § andra stycket RB stadgade generella begränsningarna i vittnesplikten. Även för tolkar och översättare införs ett generellt frågeförbud.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att avgränsningen mellan vittnesplikt och tystnadsplikt skall göras på ett annat sätt än i dag. Färre grupper än för närvarande skall omfattas av det generella frågeförbudet i 36 kap. 5 § andra stycket RB och i stället skall domstolarna i vissa situationer få möjlighet att i det enskilda fallet besluta om frågeförbud. Vad gäller tolkar och översättare överensstämmer förslaget med mitt förslag.

Remissinstanserna: Åtskilliga remissinstanser tillstyrker den i promemorian föreslagna lösningen vad gäller gränsdragningen mellan vittnesplikt och tystnadsplikt. Kritik förekommer dock såväl mot urvalet av de yrkesgrupper som skall omfattas av det generella frågeförbudet som mot den föreslagna möjligheten att besluta om frågeförbud i det enskilda fallet.

Samtliga remissinstanser som har yttrat sig i den delen har tillstyrkt förslaget att tolkar och översättare skall omfattas av ett generellt frågeförbud.

Skälen för mitt förslag: Av det blandade mottagande som promemorian rönt vid remissbehandlingen framgår att det är svårt att finna en avvägning mellan vittnesplikt och tystnadsplikt som vinner allmän uppslutning. Skälet till detta är givetvis att det här är fråga om två skyddsvärda intressen som står mot varandra: å ena sidan intresset av att domstolarna får ett gott underlag för sina avgöranden och å andra sidan enskilda personers intresse av integritetsskydd. Än tydligare framgår denna motsättning om man ser hur remissvaren fördelar sig. Genomgående är att domstolarna – och då framför allt de allmänna domstolarna – tillhör dem som är positiva till promemoriaförslaget, medan de remissinstanser som på ett eller annat sätt har att beakta olika yrkeskategoriers intressen är mera negativa.

Kritik mot den i promemorian valda lösningen att i vissa fall ersätta det generella frågeförbudet med en möjlighet för domstolen att i det enskilda fallet besluta om frågeförbud har emellertid förekommit såväl från vissa domstolar, t. ex. länsrätten i Malmöhus län och Försäkringsrätten för Mellansverige, som från instanser som skulle kunna betecknas som neutrala i frågan om vittnesplikten eller tystnadsplikten skall ges företräde, t. ex. justitiekanslern och Sveriges advokatsamfund.

Promemorians förslag bottnar i en strävan att försöka finna en ny metod för gränsdragningen mellan vittnesplikt och tystnadsplikt och på så sätt åstadkomma en avvägning som tillgodoser både rättsväsendets intresse av fullgod bevisning och intresset av integritetsskydd för den enskilde.

För egen del känner jag stark sympati för de motiv som ligger bakom det i promemorian framförda förslaget att begränsa tillämpningen av det generella frågeförbudet och i stället i större utsträckning än i dag låta domstolarna bedöma mera fritt, med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, om vittnesplikten eller tystnadsplikten skall ges företräde. Såsom framhållits av flera remissinstanser är emellertid tillämpningen av en sådan regel inte problemfri. Det kan komma att vålla domstolarna svårigheter att avgöra om den enskildes intresse att skydda sin integritet i ett visst fall är tillräckligt starkt för att motivera ett frågeförbud. Framför allt kan det vålla problem för domstolen att komma fram till ett beslut i denna fråga utan att just de uppgifter som den enskilde vill skydda röjs inför domstolen.

Trots de nackdelar som är förenade med ett individuellt frågeförbud skulle jag vara beredd att förorda ett sådant, om man därigenom totalt sett får en bättre avvägning mellan vittnesplikt och tystnadsplikt. En förutsättning för att ett individuellt frågeförbud skall få denna effekt är emellertid att man genom att införa ett sådant frågeförbud kan begränsa tillämpningsområdet för det generella frågeförbudet. Helst bör man uppnå både att de nuvarande begränsningarna i vittnesplikten kan tas bort för några yrkesgrupper och att man kan undgå att nya grupper får en generellt begränsad vittnesplikt.

Ett individuellt frågeförbud skulle kunna bidra till att vittnesförhör får hållas i de fall där det är väsentligt för utredningen i ett mål medan den enskildes intresse att skydda sin integritet tillåts ta överhanden i andra fall. Kan man däremot inte uppnå någon väsentlig begränsning av tillämpnings-

området för en generellt begränsad vittnesplikt skulle ett individuellt frågeförbud – i kombination med ett alljämt vidsträckt generellt frågeförbud – endast komma att medföra att intresset av att domstolarna kan grunda sina avgöranden på en så god utredning som möjligt får vika ytterligare av hänsyn till tystnadsplikten. En sådan utveckling är självfallet inte önskvärd, framför allt inte om man dessutom skulle drabbas av de nackdelar som, enligt vad jag nyss anförde, är förenade med en möjlighet för domstolarna att besluta om frågeförbud i det enskilda fallet.

Som jag ser det måste tanken på ett individuellt frågeförbud vika, om man inte i någon större utsträckning kan begränsa det generella frågeförbudet. Remissbehandlingen visar att det allmänt sett tyvärr är så att en möjlighet för domstolarna att efter en avvägning i det enskilda fallet besluta om frågeförbud inte har samma förtroendeskapande funktion som ett generellt frågeförbud. I de fall där en viss yrkesgrupp för sitt arbete är beroende av att allmänheten litar på att förtroligt lämnade uppgifter inte förs vidare, kan ett individuellt frågeförbud inte ersätta en generell begränsning i vittnesplikten.

Jag avser att nu närmare gå in på i vilka fall det kan finnas behov av ett generellt frågeförbud även om det införs en möjlighet för domstolarna att besluta om en i det enskilda fallet begränsad vittnesplikt. Jag skall härvid beröra såväl de yrkeskategorier som för närvarande omfattas av ett generellt frågeförbud som de grupper beträffande vilka det i olika sammanhang ifrågasatts om de inte bör åtnjuta en generellt begränsad vittnesplikt. Med utgångspunkt från mina överväganden beträffande olika yrkeskategoriers behov av generellt frågeförbud kommer jag därefter att ta ställning till om det är motiverat att införa ett individuellt frågeförbud.

Jag instämmer för det första i den i promemorian uttryckta uppfattningen – som också delats av remissinstanserna – att *advokater, läkare och barnmorskor* med hänsyn till sina arbetsuppgifter bör ha en generellt begränsad vittnesplikt oavsett om ett individuellt frågeförbud införs eller ej.

Stark remisskritik har riktats mot förslaget att *sjuksköterskor och familjerådgivare* inte längre skulle omfattas av det generella frågeförbudet. För egen del vill jag beträffande dessa grupper anförda följande.

Sjuksköterskorna arbetar numera generellt sett mycket mera självständigt och med fler egna arbetsuppgifter än tidigare. Sjuksköterskorna kan på samma sätt som läkare och barnmorskor komma i sådana situationer där det för deras arbete är väsentligt att patienterna kan lita på att deras uppgifter inte förs vidare utan verkligen vågar lämna integritetskänsliga uppgifter i förtroende. Sjuksköterskorna bör därför även i fortsättningen komma i åtnjutande av en generellt begränsad vittnesplikt.

I minst lika hög grad som de nu behandlade yrkeskategorierna är kuratorer vid familjerådgivningsbyråer beroende av ett absolut förtroende mellan dem och deras klienter. Vetskapen om att familjerådgivaren vid en eventuell framtida domstolsförhandling kan bli tvungen att vittna skulle menligt kunna inverka på enskildas benägenhet att söka hjälp hos familjerådgivare. Därför bör även i fortsättningen ett generellt frågeförbud gälla beträffande den nu diskuterade gruppen av kuratorer.

Förslaget att undanta *tandläkarna* från det generella frågeförbudet har bemötts betydligt mera positivt än motsvarande förslag beträffande sjuksköterskor och familjerådgivare. Sveriges Tandläkarförbund har dock i sitt remissvar betonat att en god tandvård, byggd på vetenskap och beprövad erfarenhet, inte är möjlig utan ett fullständigt förtroende från patientens sida för den behandlande tandläkaren. Det finns – enligt förbundet – inte några skillnader mellan tandvård och annan vård i detta avseende. I övrigt har ingen remissinstans haft något att erinra mot promemorieförslaget i denna del.

Skälen för att låta tandläkarna omfattas av det generella frågeförbudet är utan tvivel tunnare än för de kategorier som jag tidigare har gått igenom. Men eftersom jag inte är beredd att nu förorda att någon annan av de yrkeskategorier inom vårdområdet som i dag omfattas av det generella frågeförbudet skall undantas från detta, anser jag det inte motiverat att nu föreslå att frågeförbudet för tandläkarna slopas.

Den s. k. *statistiksekretessen* i 36 kap. 5 § andra stycket andra meningen RB motiveras av behovet av att få människor att lämna uppgifter för statistiska ändamål. I promemorian föreslogs att det generella frågeförbudet skulle avskaffas för sådana uppgifter, eftersom människors benägenhet att lämna underlag för statistiska undersökningar sannolikt inte skulle påverkas i nämnvärd mån av en sådan förändring. Denna inställning har kraftigt kritiserats av bl. a. statistiska centralbyrån.

För egen del vill jag betona att det är ett väsentligt intresse för samhället att få tillgång till fullgod statistisk information. Det stärkta skyddet för statistiksekretess infördes relativt nyligen. Det kan inte uteslutas att möjligheten att statistiskt material kan komma att utnyttjas i ett rättegångsförfarande kan skapa en negativ inställning till statistisk datainsamling. Jag är därför av den uppfattningen att en generellt begränsad vittnesplikt även i fortsättningen är motiverad beträffande uppgifter som omfattas av statistiksekretess.

Av vad jag nu har anfört följer att jag åtminstone inte för närvarande är beredd att föreslå att någon av de grupper som i dag omfattas av det i 36 kap. 5 § andra stycket RB stadgade generella frågeförbudet skall undantas från detta. Frågan är då om man genom att införa ett individuellt frågeförbud åtminstone skulle kunna åstadkomma att nya grupper inte behöver föras in under det generella frågeförbudet.

Såsom framgått av vad jag anfört tidigare (avsnitt 2.3) är det framför allt frågan om psykologers och tolkars vittnesplikt som har aktualiserats på senare tid. I promemorian har dessutom diskuterats i vad mån psykoterapeuter och revisorer bör ha en begränsad vittnesplikt.

Vad gäller *psykologer och psykoterapeuter* kan – såsom också framhållits i promemorian – med minst lika stort fog som beträffande t. ex. läkare hävdas att de för sitt arbete är beroende av att klienterna kan lita på att de uppgifter de lämnar inte förs vidare. Detta krav på förtroende torde emellertid, som bl. a. framgår av vad flera remissinstanser anfört, knappast kunna tillgodoses genom ett individuellt frågeförbud.

Med hänsyn främst till svårigheterna att på ett tydligt sätt avgränsa dessa yrkeskategorier från andra grupper har emellertid promemorians

resonemang utmynnat i att psykologer och psykoterapeuter inte bör få en generellt begränsad vittnesplikt. Eftersom behovet av klienternas förtroende är lika stort oavsett om en psykolog eller psykoterapeut är legitimerad eller ej, kan det nämligen enligt vad som uttalas i promemorian inte anses lämpligt att införa ett generellt frågeförbud endast beträffande legitimerade representanter för dessa grupper. Jag delar denna uppfattning. Avgörande för om psykologer och psykoterapeuter bör ha en generellt begränsad vittnesplikt bör därför bli om avgränsningen kan göras på något annat sätt. Lämpligen kan man härvid utgå från vilka regler om tystnadsplikt som gäller för de nu ifrågakommande yrkeskategorierna.

För legitimerade psykologer och legitimerade psykoterapeuter som inte är verksamma i allmän tjänst gäller den i 6 § lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. intagna regeln om tystnadsplikt. Samma regel om tystnadsplikt gäller enligt den lagen även för psykologer och psykoterapeuter som saknar legitimation men som arbetar antingen som biträde åt en legitimerad yrkesutövare eller vid enskilda vårdinrättningar som omfattas av tillsynslagens bestämmelser. För psykologer och psykoterapeuter som är i allmän tjänst gäller bestämmelserna i sekretesslagen. Där görs inte någon skillnad mellan psykologer och psykoterapeuter med eller utan legitimation. För psykologer och psykoterapeuter som arbetar som privata yrkesutövare och som saknar legitimation gäller däremot inte någon författningsreglerad tystnadsplikt.

Att sekretessbestämmelserna inom det offentliga området även omfattar t. ex. icke legitimerade psykologer beror på att sekretesslagen avser vissa angivna verksamhetsområden och i allmänhet inte speciella yrkeskategorier. På motsvarande sätt gäller föreskrifterna i sekretesslagen också för icke legitimerade läkare (t. ex. s. k. AT-läkare) och icke legitimerade barnmorskor. Sekretessbestämmelserna för psykologer och psykoterapeuter skiljer sig således inte från vad som gäller för t. ex. läkare.

En föreskrift om att ett generellt frågeförbud skall gälla beträffande sådana uppgifter som under författningsreglerad tystnadsplikt anförtrots en psykolog eller en psykoterapeut i denna deras yrkesutövning skulle således innebära att avgränsningen görs på motsvarande sätt som för t. ex. läkare, barnmorskor och sjuksköterskor.

Mot en sådan lösning kan hävdas att olika regler om vittnesplikt blir tillämpliga beroende på vilken yrkesutbildning en person som innehar en viss befattning har. Enligt min mening bör emellertid inte den omständigheten att personer med olika utbildning i vissa fall kan sköta likartade arbetsuppgifter medföra att man avstår från att låta den yrkesgrupp där detta typiskt sett är motiverat omfattas av ett generellt frågeförbud. Man har för övrigt inte i andra fall ryggat för skillnader i vittnesplikt för grupper med likartade uppgifter och lika omfattande tystnadsplikt.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört bör psykologer och psykoterapeuter i samma utsträckning som t. ex. läkare omfattas av en generellt begränsad vittnesplikt.

Revisorerna har i annat sammanhang – som nämnts förut (avsnitt 2.3) – genom sina organisationer hävdat att de har en ställning som i mycket övrensstämmer med advokaternas. Det har därvid framhållits att en revi-

sor liksom en advokat får kännedom om känsliga uppgifter och för sitt arbete är beroende av att det finns ett förtroende mellan honom och klienten. Även om det ligger en del i denna jämförelse finns det dock viktiga skillnader mellan en advokats och en revisors förhållande till sin klient. Till en början bör slås fast att endast själva revisionsverksamheten bör diskuteras i detta sammanhang. Övriga områden där en revisor kan vara verksam – t.ex. redovisningsuppdrag – kan inte avgränsas från andra yrkesgruppers och är inte av den karaktären att det finns anledning att överväga generella undantag från vittnesplikten.

När det så gäller den inom associationsrätten i lag reglerade revisionsverksamheten bör påpekas att det i åtskilliga fall föreligger en skyldighet för den som driver en ekonomisk verksamhet att låta en revisor granska verksamheten. Denna skyldighet medför också att revisorn har en obetingad rätt att ta del av det material och i övrigt få de upplysningar av den granskade som han är i behov av för att kunna fullgöra sitt uppdrag (en annan sak är att det givetvis är till fördel för revisorns arbete om han till följd av att det råder ett förtroende mellan honom och klienten kan få upplysningar även om sådant som han inte har någon absolut rätt att ta del av). En advokat däremot är i allmänhet hänvisad endast till det material som klienten vill lämna ut. Därför måste advokaten i avsevärt högre grad än revisorn bygga sin verksamhet på att det föreligger förtroende mellan honom och klienten. Till det sagda kommer att en revisor enligt t.ex. aktiebolagslagen (1975:1385) har skyldighet att i viss utsträckning till myndigheter och andra utomstående, bl. a. polis och åklagare under förundersökning, lämna uppgifter som omfattas av tystnadsplikten (se bl. a. 10 kap. 13 § aktiebolagslagen). För sådana uppgifter kan det givetvis under inga omständigheter komma i fråga att begränsa revisorernas vittnesplikt. Mot denna bakgrund kan – oavsett om ett individuellt frågeförbud införs eller ej – tillräckliga skäl inte anses föreligga att generellt undanta revisorerna från vittnesplikt på motsvarande sätt som advokater.

En särskild ställning intar *tolkarna*. Dessa har i dag tystnadsplikt men är inte undantagna från vittnesplikt. Det medför att det inte finns något hinder mot att höra en tolk som vittne angående vad som genom hans förmedling har yttrats mellan olika personer utom i de fall där han kan vara att betrakta som biträde till någon av de i 36 kap. 5 § andra stycket RB uppräknade yrkeskategorierna. Det är dock inte självklart att en tolk som förmedlar t.ex. ett samtal mellan en läkare och en patient alltid är att betrakta som biträde åt läkaren.

I allmänhet är en tolk inte den slutliga mottagaren av information utan endast förmedlare av denna. Det förefaller rimligt att – såsom föreslagits i promemorian och godtagits av remissinstanserna – låta denna tolkarnas speciella ställning avspegla sig även i regleringen av deras vittnesplikt. Den nuvarande möjligheten att i vissa fall höra en tolk angående sådant som man inte får höra en läkare eller en advokat om är ägnad att – för de personer som är beroende av tolk – undergräva det förtroende som bör finnas mellan vissa yrkesutövare och allmänheten. En person som måste anlita tolk bör ha samma skydd för sina uppgifter som andra människor.

Ett generellt frågeförbud bör därför införas beträffande tolkar i de fall

där frågeförbud råder beträffande någon av de personer som de tolkat åt. Situationen för en tolk blir då densamma som för t. ex. en sjuksköterska som i egenskap av biträde åt en läkare fått kännedom om vissa uppgifter.

Däremot finns det inte anledning att införa frågeförbud för tolkar i de situationer där ingen av de inblandade personerna omfattas av frågeförbud.

Samma regel som för tolk bör gälla för den som biträtt med en *skriftlig översättning*.

Domstolsverket har i sitt remissvar anfört att även den som under tystnadsplikt biträtt med en utskrift bör omfattas av ett generellt frågeförbud. Enligt min mening torde emellertid den som hjälper t. ex. en advokat eller en läkare med en utskrift alltid kunna betraktas som biträde till denne. Jag anser det därför inte nödvändigt med ett självständigt frågeförbud för dem som arbetar med utskrifter.

Vad beträffar *präster* och sådana personer i religiösa samfund, som enligt 36 kap. 5 § femte stycket RB är likställda med präster, har inte vare sig i promemorian eller under remissbehandlingen ifrågasatts att de även i fortsättningen bör omfattas av en generell begränsning i vittnesplikten. Jag delar uppfattningen att prästerna även i fortsättningen bör omfattas av ett generellt frågeförbud. Enligt min mening saknas det vidare anledning att i detta sammanhang gå närmare in på den i promemorian antydda och av en del remissinstanser diskuterade frågan om en begränsning av det generella frågeförbudet för präster.

Som framgått av min genomgång anser jag *sammanfattningsvis* att det för närvarande är rimligt att såväl de kategorier som i dag har en generellt begränsad vittnesplikt som även psykologer, psykoterapeuter samt tolkar och översättare får omfattas av ett generellt frågeförbud. I samtliga dessa fall har jag funnit att ett individuellt frågeförbud inte skulle kunna ersätta ett generellt frågeförbud.

Mot den nu angivna bakgrunden skall jag härefter gå in på frågan om man vid sidan av de generella frågeförbuden bör ha ett *individuellt frågeförbud* i enlighet med vad som föreslagits i promemorian. Därvid kan först konstateras att man redan genom att utvidga det generella frågeförbudet med de nyss behandlade yrkeskategorierna tillgodoser det reformbehov som påtalats. Härtill kommer att – såsom jag anförde inledningsvis under detta avsnitt – ett individuellt frågeförbud i kombination med ett vidsträckt generellt frågeförbud skulle kunna bidra till en mindre lämplig avvägning mellan tystnadsplikt och vittnesplikt. Med hänsyn till det sagda bör något individuellt frågeförbud inte införas nu. Jag vill emellertid inte utesluta att saken kan komma i ett annat läge, om det senare skulle visa sig att det finns behov av att begränsa vittnesplikten beträffande ytterligare grupper.

Från ett par håll har under remissbehandlingen ifrågasatts om det inte finns skäl att se över dels den i 36 kap. 5 § andra stycket RB använda konstruktionen med *biträden* till de kategorier som har en begränsad vittnesplikt, dels förutsättningen att fråga skall vara om något som *anförtrots* en yrkesutövare. Med hänsyn till de begränsade ändringar som föreslås i detta lagstiftningsärende finner jag inte skäl att här gå in på dessa frågor.

I promemorialförslaget gjordes en redaktionell ändring i 38 kap. 8 § RB avseende undantag från editionsplikt. Denna ändring var huvudsakligen betingad av förslaget om en möjlighet för domstolarna att besluta om frågeförbud i det enskilda fallet. Dessutom hänvisades även till det föreslagna frågeförbudet för tolkar i 36 kap. 5 § sista stycket RB. Eftersom frågebudet för tolkar och översättare är helt och hållet knutet till att frågeförbud gäller för någon annan person, anser jag inte att den i promemorian föreslagna hänvisningen är erforderlig. Inte heller i övrigt krävs det – med den lösning jag nu förordat – någon ändring i 38 kap. 8 § RB.

5.2 Undantag från det generella frågeförbudet

Min bedömning: Inga nya undantag från det generella frågeförbudet bör införas.

Promemoriens förslag: Vittnesförhör får äga rum även i de fall som omfattas av det generella frågeförbudet, om en uppgift med stöd av en i lag eller förordning föreskriven uppgiftsskyldighet får lämnas till en myndighet för annat än statistiska ändamål.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser har instämt i promemoriens förslag men åtskilliga har också antingen avstyrkt förslaget eller uttryckt stor tveksamhet inför det. Från flera håll har hävdats att det föreslagna undantaget från det generella frågeförbudet i vart fall är alltför vidsträckt.

Skälen för min bedömning: Den uppgiftsskyldighet som i ett visst fall kan föreligga gentemot en myndighet är i allmänhet betingad av helt andra intressen än dem som motiverar vittnesplikten. I vissa fall syftar uppgiftsskyldigheten till att avvärja en akut fara för enskilda personer, jfr t. ex. 71 § socialtjänstlagen (1980:620). I andra fall skall uppgiftsskyldigheten underlätta för en myndighet att utöva tillsyn över vissa personalkategorier, jfr t. ex. 7 § lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl.

Jag anser att det inte är motiverat att en upplysningsskyldighet som tar sikte på en viss situation skall medföra en generell skyldighet att, trots att förutsättningarna för frågeförbud är uppfyllda, lämna motsvarande uppgifter i en rättegång. Därtill kommer att det är mycket svårt att överblicka i hur stor utsträckning ett sådant undantag skulle sätta reglerna om generell frågeförbud ur spel. Jag är därför inte beredd att gå fram med det i promemorian föreslagna undantaget från det generella frågeförbudet.

6 Ikraftträdande

Den lagändring som jag nu har förordat bör träda i kraft den 1 juli 1988. Några övergångsbestämmelser torde inte behövas.

7 Upprättat lagförslag

Prop. 1987/88:89

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*¹.

8 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.

9 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

¹ Bilagan har uteslutits här. Förslaget är likalydande med det som är fogat till propositionen.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1988-02-02

Närvarande : justitierådet Mannerfelt, regeringsrådet Palm, justitierådet Freyschuss.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 28 januari 1988 har regeringen på hemställan av statsrådet Leijon beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Ann-Louise Eksborg.

Förslaget föranleder följande yttrande av *lagrådet* :

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 februari 1988

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hulterström, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén

Föredragande: statsrådet Leijon

Proposition om begränsningar i vittnesplikten

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande (beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde 1988-01-28) över förslag till

lag om ändring i rättegångsbalken.

Föredraganden anför att lagrådet har lämnat förslaget utan erinran och hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta det av lagrådet granskade förslaget.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås några ändringar i reglerna om vittnespliktens omfattning. Förslagen syftar till att åstadkomma en avvägning mellan vittnesplikten och tystnadsplikten som tillgodoser både rättsväsendets intresse av fullgod bevisning och intresset av integritetsskydd för den enskilde.

Det i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken reglerade generella frågeförbudet skall enligt förslaget begränsas till att gälla beträffande sådant som *advokater, läkare och barnmorskor* och *deras biträden* i sin yrkesutövning fått kännedom om i en förtroendesituation. Om en uppgift med stöd av en i lag eller förordning föreskriven *uppgiftsskyldighet* får lämnas till en myndighet för annat än statistiskt ändamål, skall vittnesförhör dock få äga rum även i de fall som omfattas av det generella frågeförbudet.

Beträffande *präster* och med dem likställda funktionärer föreslås inte några förändringar; frågeförbud skall således alltså gälla för uppgifter som lämnats till dem under självvårdande samtal.

Vidare föreslås att domstolarna *i det konkreta fallet skall besluta om frågeförbud* beträffande uppgifter som inte omfattas av det generella frågeförbudet men som mottagits av någon under tystnadsplikt och som berör uppgiftslämnarens personliga eller ekonomiska förhållanden, om det är uppenbart att det intresse som tystnadsplikten skall skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas. Ett sådant individuellt frågeförbud kan bli aktuellt beträffande t. ex. sjuksköterskor och psykologer.

Om någon inte får höras om ett visst förhållande, skall enligt förslaget inte heller den som under tystnadsplikt biträtt med *tolkning eller översättning* få höras i den delen.

Promemorians lagförslag

Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Häri genom föreskrivs att 36 kap. 5 § och 38 kap. 8 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.

5 §¹

Den som till följd av 2 kap. 1 eller 2 § eller 3 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller bestämmelse, till vilken hänvisas i något av dessa lagrum, *ej äger lämna uppgift må ej* höras som vittne *därom* utan tillstånd från den myndighet i vars verksamhet uppgiften har inhämtats.

Ej heller må advokat, läkare, tandläkare, barnmorska, sjuksköterska, kurator vid familjerådgivningsbyrå, som drives av kommun, landstingskommun, församling eller kyrklig samfällighet, eller deras biträden höras angående något, som på grund av denna deras ställning förtröts dem eller de i samband därmed *erfarit, med mindre det är i lag medgivet* eller den, till vilkens förmån tystnadsplikten gäller, *samtycker därtill. Den som till följd av 9 kap. 4 § sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får inte höras som vittne om dem, utan att det är medgivet i lag* eller att den till vars förmån sekretessen gäller *samtycker till det.*

Rättegångsombud, *biträde* eller försvarare *må ej* höras som vittne om vad för uppdragets fullgörande *förtrots honom, med mindre parten medger, att det må yppas.*

Den som till följd av 2 kap. 1 eller 2 § eller 3 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller bestämmelse, till vilken hänvisas i något av dessa lagrum, *inte får lämna en uppgift får inte* höras som vittne *om denna* utan tillstånd från den myndighet i vars verksamhet uppgiften har inhämtats.

Advokater, läkare, barnmorskor och deras biträden får inte höras som vittnen angående något som anförtrots dem i deras yrkesutövning eller som de i samband därmed fått kännedom om, om det inte är medgivet i lag eller den, till vilkens förmån tystnadsplikten gäller, *samtycker till det. I den mån uppgiften med stöd av en i lag eller förordning föreskriven uppgiftsskyldighet får lämnas till en myndighet för annat än statistiska ändamål, får vittnesförhör dock äga rum.*

Rättegångsombud, *biträden* eller försvarare *får* höras som vittnen om vad *de anförtrots* för uppdragets fullgörande *endast om parten medger att uppgifterna får lämnas.*

Har i annat fall än som sägs i andra och tredje styckena någon under en i lag eller förordning föreskriven tystnadsplikt fått kännedom

¹ Senaste lydelse 1985:1058.

Utän hinder av vad i andra eller tredje stycket sägs vare annan än försvarare skyldig att avgiva utsaga i mål angående brott, för vilket icke är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år.

Om tystnadsplikt för präst inom svenska kyrkan är särskilt stadgat. Präst inom annat trossamfund än svenska kyrkan eller den som i sådant samfund intager motsvarande ställning må icke höras som vittne om något som han vid enskilt skriftmål eller under själavårdande samtal i övrigt har *erfarit*.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, 9 § radioansvarighetslagen (1966:756), 1 § lagen (1982:460) om ansvarighet för närradio, 11 eller 16 § lagen (1982:521) om ansvarighet för radio- och kassettidningar eller 2 § lagen (1985:1057) om ansvarighet för lokala kabelsändningar får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i nämnda paragrafer.

Om någon enligt vad som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning när uppgifterna inhämtades.

38 kap.

8 §²

Om allmän handling kan antagas äga betydelse som bevis, äge rätten förordna att handlingen skall tillhandahållas.

Första stycket gäller ej

1. handling som innehåller uppgift, för vilken gäller sekretess till följd av 2 kap. 1 eller 2 § eller 3 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller bestämmelse, till vilken hänvisas i något av dessa lagrum, med mindre den myndighet som har att pröva fråga om utlämnande av handlingar givit sitt tillstånd därtill;

² Senaste lydelse 1980:101.

Nuvarande lydelse

2. handling vars innehåll är sådant, att någon, som haft befattning med handlingen, enligt 36 kap. 5 § andra, tredje, fjärde eller *sjätte* stycket *ej* må höras därom;

3. handling genom vars företeende yrkeshemlighet skulle uppenbaras, med mindre synnerlig anledning förekommer.

Föreslagen lydelse

2. handling vars innehåll är sådant att någon, som haft befattning med handlingen, enligt 36 kap. 5 § andra, tredje, fjärde, *sjunde* eller *åttonde* stycket *inte* får höras om *detta*;

Prop. 1987/88:89

Bilaga 2

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

Förteckning över remissinstanserna

Yttranden över promemorian har till justitiedepartementet avgetts av justitiekanslern, riksåklagaren, domstolsverket, rikspolisstyrelsen, kommerskollegium, socialstyrelsen, statistiska centralbyrån, Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, kammarrätten i Göteborg, kammarrätten i Jönköping, Stockholms tingsrätt, Södertälje tingsrätt, Växjö tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Östersunds tingsrätt, länsrätten i Malmöhus län, länsrätten i Göteborgs och Bohus län, länsrätten i Västerbottens län, riksdagens ombudsmän (justitieombudsmannen Wigelius), försäkringsöverdomstolen, försäkringsrätten för Mellansverige, Sveriges domareförbund, Sveriges advokatsamfund, föreningen Sveriges åklagare, föreningen Sveriges statsåklagare, Svenska Läkaresällskapet, föreningen Auktoriserade Revisorer FAR, föreningen Auktoriserade Translatorer, Tjänstemännens Centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges läkarförbund, Sveriges Psykologförbund, Sveriges Tandläkarförbund, Svensk Sjuksköterskeförening, Svenska statistikersamfundet, Sveriges socionomers, personal- & förvaltningstjänstemäns riksförbund, Socialtjänsten Stockholm, Svenska kyrkans nämnd för diakoni och samhällsansvar, Föreningen Kommunal- och Landstingsanställda Familjerådgivare, Svenska kommunförbundet samt Föreningen för kyrkans familjerådgivare.

Riksåklagaren har bifogat yttranden från överåklagarna i Stockholms åklagardistrikt och vid regionåklagarmyndigheterna i Linköping, Jönköping, Göteborg och Gävle.

Centralorganisationen SACO/SR har avstått från att yttra sig men har för kännedom översänt yttranden som till SACO/SR avgetts av JUSEK och Sveriges Psykologförbund.

Svenska arbetsgivareföreningen har förklarat sig avstå från att lämna synpunkter på promemorian.

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 28 januari 1988 ..	4
1 Inledning	4
2 Närmare om bakgrunden	5
2.1 Tystnadsplikt och vittnesplikt enligt nuvarande ordning	5
2.2 Bakgrunden till de nuvarande begränsningarna i vittnesplikten ..	8
2.3 Reformönskemålen	10
3 Promemorian	11
4 Remissutfallet	13
5 Föredragandens överväganden	14
5.1 Generellt eller individuellt frågeförbud?	14
5.2 Undantag från det generella frågeförbudet	21
6 Ikraftträdande	21
7 Upprättat lagförslag	22
8 Hemställan	22
9 Beslut	22
Lagrådets yttrande	23
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 februari 1988 ..	24
Bilaga 1 Sammanfattning av promemorian	25
Bilaga 2 Promemorians lagförslag	26
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna	29